

*Відгук
отримано 23.06.2022
Ташова Надія Іванівна
з.п.н.н., проф. В. І. Іващенко
Адрес*

Голові разової спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.135
у Київському столичному
університеті імені Бориса Грінченка
доктору філологічних наук, професору,
професору кафедри медіапродюсування та
видавничої справи,
заступнику декана Факультету журналістики з
наукової роботи та міжнародної діяльності
Вікторії ІВАЩЕНКО

Відгук

офіційного опонента Миколаєнко Алли Юріївни, кандидата наук із соціальних комунікацій, доцента кафедри журналістики Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського про дисертацію Ірини Андріївни Широкової «Система регулювання видавничої галузі України: сучасні тенденції», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 061 Журналістика.

1. Актуальність дисертаційної роботи. У сучасних умовах стрімких технологічних змін, цифровізації комунікацій видавничча галузь відіграє важливу роль не лише в реалізації культурної політики держави, а й у формуванні національного інформаційного простору, розвитку освіти, науки та суспільного діалогу. У зв'язку з цим актуальність дисертаційного дослідження Ірини Широкової не викликає сумнівів.

Особливої ваги дослідження набуває в контексті російсько-української війни, коли питання підтримки національного книговидання, популяризації української книги, збереження культурної ідентичності та забезпечення ефективної взаємодії між державними інституціями, професійними об'єднаннями й міжнародними партнерами потребують нових підходів у регулюванні галузі.

Актуальність роботи посилюється також необхідністю адаптації української системи регулювання видавничої сфери до європейських практик, удосконалення механізмів державної підтримки книговидання та пошуку ефективних моделей розвитку книжкового ринку.

Наукове осмислення тенденцій системи регулювання видавничої галузі є важливим також для вироблення дієвих управлінських рішень, спрямованих на зміцнення конкурентоспроможності українського книговидання у світі. У зв'язку з цим обрана тема є своєчасною та суспільно значущою.

2. Наукова новизна результатів дисертації (теоретичних та/або експериментальних). У дисертаційному дослідженні представлено нові наукові підходи до аналізу системи регулювання видавничої галузі України, що базуються на врахуванні правових, інституційних та соціокультурних чинників її функціонування. Авторка аналізує механізми державного та громадського впливу на розвиток книговидання, досліджує взаємодію профільних державних інституцій і професійних об'єднань, а також здійснює аналіз державних програм підтримки галузі в умовах цифрової трансформації та воєнного стану.

Варто відзначити, що важливим здобутком роботи є узагальнення європейського досвіду регулювання видавничої сфери та обґрунтування напрямів удосконалення державної політики у цій галузі. Отримані результати розширюють наукові уявлення про сучасні виклики видавничої галузі України та майбутні напрями для її післявоєнного відновлення.

3. Теоретичне і практичне значення результатів дисертації.

Теоретичне значення одержаних у дисертації результатів полягає в тому, що вони сприяють поглибленню наукового розуміння системи регулювання видавничої галузі України в умовах сучасних технологічних, соціальних і політичних трансформацій. Дослідження заповнює наявні теоретичні прогалини щодо осмислення ролі державних та недержавних інституцій у розвитку книговидання, а також окреслює механізми їх взаємодії в сучасному культурному та інформаційному просторі.

Практичне значення результатів дослідження полягає у можливості їх використання в діяльності органів державної влади, зокрема Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Українського інституту книги, Міністерства культури України, Міністерства освіти і науки України, під час

розроблення та вдосконалення програм підтримки книговидавництва й популяризації читання. Результати дослідження можуть бути доцільно використані представниками професійних асоціацій, громадських організацій, зокрема, під час формування стратегій взаємодії з державними інституціями, міжнародними партнерами, видавцями.

Також основні положення дисертації будуть корисними у процесі вдосконалення державної культурної політики України з урахуванням європейського досвіду регулювання видавничої галузі.

4. Наукова обґрунтованість результатів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, не викликає сумнівів, оскільки робота базується на комплексному аналізі нормативно-правової бази, наукових джерел та практичних матеріалів, що відображають функціонування видавничої галузі України.

Авторкою ґрунтовно опрацьовано значний масив законодавчих актів, аналітичних матеріалів, звітності профільних інституцій, наукових праць українських і закордонних дослідників. Важливою складовою емпіричної бази дослідження є проведене опитування представників видавничого сектору, що дало можливість проаналізувати і на достатніх підставах окреслити практичний вимір функціонування галузі в контексті його нормативно-інституційної площини регулювання.

Основні висновки і рекомендації в дисертації спираються на поєднання теоретичних підходів і емпіричних даних, це забезпечує достатню аргументованість основних положень дисертації. Залучення матеріалів про діяльність державних інституцій та аналіз європейського досвіду регулювання видавничої сфери є важливими для обґрунтування отриманих результатів роботи.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Поставлені в роботі наукові завдання виконано в повному обсязі, що підтверджується

логікою викладу роботи, послідовністю матеріалу та відповідністю отриманих результатів сформульованим завданням і меті. Здобувачка продемонструвала належний рівень володіння методологією наукового дослідження, застосувавши комплекс загальнонаукових і спеціальних методів: аналіз та узагальнення джерел, порівняльний і порівняльно-правовий, системний та інституційний підходи, герменевтичний аналіз, контент-аналіз. Використання емпіричних методів, зокрема опитування представників видавничого сектору, засвідчує прагнення поєднати теоретичний аналіз із практичним виміром функціонування галузі.

6. Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових публікаціях. Дисертаційне дослідження належно апробоване під час 4 міжнародних і всеукраїнських конференцій, матеріали відображено в 5 наукових публікаціях, з яких 2 статті опубліковано у фахових наукових виданнях України, 1 стаття опублікована у періодичному науковому виданні, проіндексована у базі даних Web of Science Core Collection, а також 2 наукові публікації, у яких додатково висвітлено результати дисертації. Тематика публікацій достатньо відображає основні положення дисертації.

7. Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення і обсягу.

Дисертація має чітку та логічно вибудовану структуру, яка відповідає меті, завданням і загальній концепції дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

У першому розділі «Теоретичні засади та системи регулювання видавничої справи» авторка розглядає видавничу справу як складову системи соціальних комунікацій, уточнює понятійно-категоріальний апарат дослідження та аналізує основні моделі управління видавничою галуззю в Україні та за кордоном.

Особливу увагу приділено теоретичним засадам функціонування системи регулювання видавничої сфери та її місцю в сучасному суспільстві.

У другому розділі «Механізми державної підтримки та регулювання видавничої галузі» досліджено нормативно-правову базу функціонування видавничої галузі України, проаналізовано механізми державного впливу на розвиток книговидавництва та оцінено результативність чинної системи регулювання. Окремо розглянуто досвід державної підтримки видавничої справи в європейських країнах на прикладі Італії та можливості його використання в Україні (с. 140–166).

Третій розділ «Саморегулювання видавничої галузі» присвячено дослідженню ролі інститутів громадянського суспільства у процесах регулювання видавничої сфери, аналізу механізмів саморегулювання та перспектив розвитку змішаної моделі державного і громадського управління. У цьому розділі варто відзначити опис і аналіз проведеного опитування представників видавничого сектора України з метою виявлення оцінок учасниками ринку ефективності наявних механізмів державного та громадського регулювання галузі (с. 192–208). Авторка також розглядає можливості адаптації світового досвіду регулювання видавничої галузі до сучасних українських умов.

Здобувачка виявила вміння логічно і чітко узагальнити великі обсяги матеріалу у висновках до розділів та загальних висновках. Зроблені узагальнення аргументовані та корелюють із поставленими завданнями.

Структура і зміст дисертації відповідають вимогам щодо оформлення і обсягу.

8. Дотримання академічної доброчесності у дисертації та наукових публікаціях. Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Аналіз тексту дисертації Ірини Широкової дає всі підстави стверджувати, що здобувачкою було дотримано вимог академічної доброчесності в повному обсязі.

9. Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Даючи позитивну оцінку обґрунтованості, новизні та достовірності роботи, варто також висловити деякі зауваження та побажання.

1. У пункті 2.2. «Аналіз результативності та ефективності нормативно-правового регулювання видавничої галузі» авторка розглядає зміст Закону України «Про обов'язковий примірник документів» (с. 84–85), зокрема зазначає, що «виконання вимог щодо обов'язкового примірника характеризується нерівномірністю та залежить від рівня організаційної дисципліни видавців». Було б доцільно доповнити виклад конкретними даними щодо виконання вимог закону видавцями або проблем, які виникають у процесі його застосування.

Здобувачка порушує проблему цифровізації видавничого процесу, проте в цьому контексті можна було би розглянути також досвід інших держав щодо правового регулювання електронного обов'язкового примірника. Такий порівняльний аналіз дозволив би більш переконливо аргументувати необхідність удосконалення українського законодавства.

2. У пункті 2.2 у фрагменті, присвяченому діяльності Українського інституту книги (с. 107–110), авторка детально описує функції, програми та напрями роботи установи. Аналіз діяльності Українського інституту книги був би більш переконливим за умови порівняння його функціонування з аналогічними інституціями інших європейських країн. Такий підхід дозволив би оцінити не лише внутрішні результати роботи УІК, а й відповідність його практик міжнародним стандартам підтримки книговидання.

Наприклад, у підрозділі 2.3, присвяченому державній підтримці видавничої справи України в контексті європейського досвіду (на прикладі Італії), авторка розглядає діяльність італійського Центру книги і читання. Було б доцільно зіставити функціональні моделі обох інституцій, зокрема у частині грантової підтримки, програм популяризації читання та міжнародної промоції літератури.

Це дозволило б глибше окреслити спільні риси та відмінності української та європейської моделей державної політики у видавничій сфері.

3. У пункті 3.2. «Проблеми та перспективи розвитку змішаної моделі регулювання видавничої справи» в описі опитування представників видавничого сектора України спостерігається повторення окремих положень щодо мети опитування та його значення для аналізу галузі, що створює певну надлишковість викладу. Недостатньо чітко визначено методологічні параметри проведеного опитування, зокрема спосіб формування вибірки.

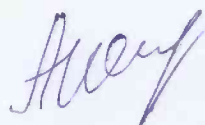
4. У тексті дисертації трапляються поодинокі технічні та коректорські недогляди, зокрема пропуски окремих літер, порушення правил уживання дефіса й тире, відсутність пробілів, порушення правил переносу ініціалів, а також окремі неточності в оформленні тексту (с. 79, 101, 193, 214, 215, 222, 227, 228). Зазначені недоліки мають редакційний характер і не впливають на загальну наукову цінність дослідження.

10. **Загальний висновок про рівень набуття здобувачем теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей.** Висловлені зауваження, рекомендації та дискусійні положення не ставлять під сумнів наукову цінність дисертаційного дослідження, обґрунтованість основних положень і висновків авторки, а також не знижують його теоретичного та практичного значення. Вони мають переважно рекомендаційний характер і можуть бути враховані в подальших наукових розвідках здобувачки з проблем регулювання видавничої галузі.

11. **Загальна оцінка дисертації і наукових публікацій щодо їхнього наукового рівня з урахуванням дотримання академічної доброчесності та щодо відповідності вимогам.** Дисертація Ірини Широкової «Система регулювання видавничої галузі України: сучасні тенденції» відповідає п. 6-9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету

Міністрів України від 12.01.2022 №44 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 №40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України 03.02.2017 за №155/30023, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 06 Журналістика зі спеціальності 061 Журналістика.

Офіційний опонент – кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент кафедри журналістики Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

А.Ю.Миколаєнко

Підпис А.Ю. Миколаєнко засвідчую.

Ректор Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського, доктор юридичних наук, професор

В.А. Бортняк